

DROOMPLANTEN

Dear Anja

DROOMPLANTEN
DE NIEUWE GENERATIE
TUINPLANTEN

Piet Oudolf & Henk Gerritsen

Onder redactie van Noel Kingsbury

HL HÉLÈNE
LESGER
BOOKS

Inhoud

Inleiding	6
DEEL I PLANTBESCHRIJVINGEN	
Vaste planten	20
Grassen	152
DEEL II TOEPASSINGEN	
Introductie	174
Branderig	180
Weelderig	186
Luchtig	192
Rustig	198
Heftig	204
Zilverig	210
Grazig	216
Treurig?	222
Herfstig	228
Structuurplanten	234
Strooiplanten	240
Bijzondere eigenschappen van planten	244
DEEL III BEPLANTINGSSCHEMA'S & COMBINATIES	
Beplantingsschema's	258
Goede buren	266
Planten per vierkante meter	274
Plantenregister	276
Literatuurlijst	287
Colofon	288

Inleiding

Vaste planten zijn het absoluut belangrijkste element in de tuinen van deze tijd. En ze zijn in een gigantische verscheidenheid verkrijgbaar: bij tuincentra, via postorder van kwekerijen en van gespecialiseerde kwekers. Dat was niet altijd zo. De eerste editie van dit boek verscheen in 1990 en toen deden de auteurs, Henk Gerritsen en Piet Oudolf, nog hun uiterste best om meer aandacht voor vaste planten te krijgen. De titel *Droomplanten* was dan ook bedoeld als promotie van vaste planten – vooral een speciale collectie daarvan – bij een publiek dat nog nauwelijks vaste planten kende.

Liatris spicata 'Alba' in de Lurie Garden, Chicago

In deze inleiding beginnen we bij de wereld van de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw en gaan we ontdekken hoe ver we wat dat betreft nu zijn gekomen. We zullen de ontwikkelingen zien binnen het assortiment waar Henk en Piet destijds over schreven en waar ze aandacht voor vroegen, maar ook de grote ontwikkelingen in de verscheidenheid aan vaste planten die we nu in onze tuinen en in het openbaar groen kunnen toepassen. We zullen ook ingaan op onze criteria voor de keuze van de in dit boek vermelde planten. Het gaat daarbij echt om een andere manier van kijken naar het hoe en waarom we tuinen inrichten en planten kweken.

Bij het up-to-date maken van dit boek was het onvermijdelijk om bepaalde planten te schrappen, vooral omdat er betere verwante soorten en cultivars zijn verschenen. We hebben er ook een flink aantal toegevoegd die model staan voor de meer dan 25 jaar kweek en introductie van vaste planten sinds de eerste editie van dit boek. Deze toevoegingen laten ook de sfeerverandering in Piets werk zien. In 1990 was hij nog een aanstormend tuinontwerper die ook, samen met zijn vrouw Anja, een kleine kwekerij runde, voornamelijk om planten voor toepassing in eigen bedrijf te telen. Buiten Nederland had nog niemand van hem gehoord. Nu is hij een internationale beroemdheid als ontwerper van niet alleen privétuinen, maar ook van parken en andere openbare ruimten.

Het creëren van dergelijke plekken heeft onvermijdelijk invloed op de plantenkeuze en is speciaal gericht op betrouwbare, onderhoudsvriendelijke kweekvormen.

Voordat we verder gaan, is het goed om het eerst over Henk te hebben. Henk Gerritsen was kunstenaar, tuinontwerper en een ecologisch activist die zich samen met zijn partner Anton Schlepers, een fotograaf, in het betrekkelijk verafgelegen oostelijke deel van Nederland had gevestigd. In 1978 realiseerden ze een qua opzet zeer experimentele tuin, bekend als de Priona Tuinen, die voornamelijk was geïnspireerd op de wildeplantengemeenschappen waar ze tijdens hun reizen door Midden-Europa verzot op waren geraakt. De twee mannen schreven samen een boek, *Spelen met de natuur*, over hun ervaringen met bloeiende wilde planten en hun pogingen om hun ontdekkingen in de tuin te introduceren. Henks ontdekking van de plantenlijst uit Piets kwekerij leidde tot nog

veel meer ontdekkingen, 'want ik streef ernaar de tuinen zo natuurlijk en wild als mogelijk te houden. Deze planten pasten daar perfect in'. De relatie tussen Henk en Piet was voor beiden vruchtbaar, want het was Henk die Piet op het belang van zaaddozen en de herfstvormen van vaste planten attendeerde. 'Van Henk,' zegt Piet, 'leerde ik dat een beplanting meer hoort te zijn dan alleen maar een groep planten: sfeer, de schoonheid in ieder seizoen, emotie, die zijn ook belangrijk; samen met Henk ontdekten we planten die ook als ze niet bloeien prachtig zijn. Daar heeft hij me honderden keren op geattendeerd, we gingen ook buiten hun bloeitijd naar planten kijken.'

Toen Uitgeverij Terra Piet in 1989 vroeg een boek te schrijven en hij zich realiseerde dat hem dat niet gemakkelijk viel, vroeg hij Henk om hulp. Zo werd de eerste editie van *Droomplanten* geboren. Anton zorgde voor het overgrote deel van de originele foto's en Henk schreef de tekst, ineengedoken bij een elektrisch

Echinacea purpurea 'Vintage Wine'

Het orangerode herfstblad van *Rhus typhina* tussen *Calamagrostis* × *acutiflora* 'Karl Foerster'

Vaste planten

VERKLARING VAN DE SYMBOLEN

 ZON
ten minste 7 uur zon
in de zomer

 HALFSCHADUW
gefilterd zonlicht
of 3-5 uur zon

 SCHADUW
minder dan 3 uur zon
in de zomer

 HOOGTE
in cm

 BLOEIPERIODE
1 = januari; 2 = februari; etc.

A. henryi 'Spark's Variety'

☀️☀️☀️ ↑ 150 🌀 6-8

A. lamarckii

☀️☀️☀️ ↑ 90 🌀 7-8

Relatief stevige vorm van de gele monnikskap (*A. lycoctonum* s.l.) met een hoge zwavelgele 'monnikskap'. Relatief, want alle geelbloeiende soorten vallen gauw om. Niet aanbinden (lelijk!), maar planten tussen stevige vaste planten of kleine struiken, waar hij tegenaan kan leunen.

A. napellus

☀️☀️☀️ ↑ 120-140 🌀 6-7

Dit is de gewone paarsblauwe huis-, tuin- en keukenmonnikskap die iedereen kent. Toch in dit boek opgenomen omdat er nu fraaie witte ('Grandiflorum Album'), roze ('Rosea') en bleekblauwe ('Stainless Steel') vormen verkrijgbaar zijn.

Aconogonon, Polygonaceae

A. 'Johanniswolke'

☀️☀️☀️ ↑ 250 🌀 6-9

Syn. *Persicaria polymorpha*. Een enorme plant, dichtbebladerd. Anders dan de meeste hoge knoepkruiden woekert hij niet; bloeit de hele zomer met grote roomwitte pluimen die langzaam roodbruin verkleuren. Een effectieve gatenvuller, maar de bloemen worden door alle insecten gemeden.

Actaea,

Ranunculaceae, christoffelkruid, zilverkaars

Obligate schaduwplanten met enkel- tot dubbelgeveerd blad en kleine, witte of gelige bloemen, gerangschikt in korte (christoffelkruid) of langgerekte (zilverkaars) aren. In het wild groeien de planten bij voorkeur in vochtige bossen en ravijnen, waar zelden zon komt. In de tuin kunnen ze heel wat zon verdragen, zolang de

bodem maar niet uitdroogt. Gebeurt dat wel, dan schrompelen de planten zienderogen ineen. Zijn het bij het christoffelkruid vooral de opvallende bessen die in de zomer de sierwaarde bepalen, bij de zilverkaarsen (beter bekend onder de oude wetenschappelijke naam *Cimicifuga*) zijn het de gehele groeiwijze en de opvallende bloei in de nazomer. Om het niet al te ingewikkeld te maken, bespreken we eerst de christoffelkruidsoorten, en vervolgens de zilverkaarsen.

CHRISTOFFELKRUID

A. pachypoda

☀️☀️☀️ ↑ 90 🌀 5-6

Heeft witte bessen die aan verdikte donkerrode steeltjes worden gedragen.

A. rubra

☀️☀️☀️ ↑ 40 🌀 5-6

Heeft glanzende rode bessen aan rode steeltjes. *A. rubra* f. *neglecta* wordt een stuk hoger (80 cm) en heeft witte bessen. Een vorm met doorschijnende oranje-rode bessen wordt wel als *A. rubra* 'Neglecta' aangeboden.

A. spicata

☀️☀️☀️ ↑ 50 🌀 5-6

Heeft zwarte bessen.

ZILVERKAARS *Cimicifuga*

A. cordifolia

☀️☀️☀️ ↑ 140 🌀 8-9

Heeft handvormig ingesneden blad (niet hartvormig, zoals de wetenschappelijke naam suggereert), en sierlijke geelgroene bloeiaren.

A. heracleifolia

☀️☀️☀️ ↑ 180 🌀 10-11

De stevige bloeistengels zijn bovenin vertakt en dragen heel laat in het jaar meerdere, schuin naar boven wijzende bloeiaren.

A. japonica

☀️☀️☀️ ↑ 100 🌀 8-9

De laagste zilverkaars met metaalachtig glanzend blad en korte witte bloemkaarsen

Aconitum napellus 'Stainless Steel'

Aconitum carmichaelii var. *wilsonii*

Aconitum lamarckii

Aconitum henryi 'Spark's Variety'

Aconitum napellus 'Rosea'

Actaea heracleifolia

Actaea 'Queen of Sheba'

Actaea simplex var. simplex 'Scimitar'

Agastache rugosa 'Blue Fortune'

Agastache nepetoides

A. mairei

☀️-☀️-☀️ ↓ 140 🌀 9-10

Afwijkende soort met iets afhangende aren met gelige bloemen met een heel klein beetje oranje erin. Elegant!

A. 'Queen of Sheba'

☀️-☀️-☀️ ↓ 180 🌀 9-10

Donker blad en iets afhangende witte bloeiaren. Ze zijn wat korter en het worden er meer dan bij de meeste andere hoge *Actaea*-soorten; ze hebben een vuurwerkachtig effect.

A. simplex var. matsumurae 'White Pearl'

☀️-☀️-☀️ ↓ 120 🌀 10

Een van de laatst bloeiende soorten met gedrongen, lichtgevend witte, half overhangende aren.

A. simplex var. simplex 'Atropurpurea'

☀️ ↓ 200 🌀 9-10

Reusachtige vorm met purperrood blad en lange bloemkaarsen. De witte bloemen hebben purperrode kelken en bloemstelen. Stevige planten die absoluut niet omvallen. Het rood van de bladeren wordt in de volle zon krachtiger van kleur. Wei oppassen dat de grond niet uitdroogt! **'James Compton'**

Een iets lager dan 'Atropurpurea' blijvende (180 cm), donkerbladige selectie met harmonieus geplaatste bloeistelen.

'Pritchard's Giant'

Een reus (220 cm) met dofgroen blad en hoog boven het blad uitkomende bloeiaren die lijken te zweven in de wind.

'Scimitar'

Als 'Pritchard's Giant', maar iets minder hoog (200 cm) en met sierlijk gekromde bloeiaren.

Adelocaryum zie *Lindelofia*

Agastache, *Lamiaceae*, droplant

Fantastische tuinplanten, waaraan alles 'klopt'. Zeer stevige stengels – de planten kunnen niet omvallen, al zou u dat willen – dragen blad dat wel wat op brandnetelblad lijkt. Op drie belangrijke punten wijkt het blad daar echter van af: het brandt niet, het heeft een purperen was (vooral het jonge blad) en ruikt verrukkelijk naar anijs (drop). De bloei is langdurig en bestaat uit lange grijze aren, waaruit de kleine lipbloemetjes piepen. Die bloemen worden druk door bijen en vlinders bezocht. Omdat we al vermeldden dat alles aan de plant klopt, mogen we niet vergeten te vertellen dat ook het wintersilhouet prachtig is. Pimpelmezen en goudvinken pikken er een winter lang zaad uit. Laten staan dus, ook al omdat de planten vaak kort leven en zich moeten uitzaaien.

A. nepetoides

☀️ ↓ 160 🌀 7-9

Hoge slanke soort met groene aren. Blijft de hele winter een uitroepteken in de tuin! Tweejarig, maar zaait zichzelf meestal uit.

A. rugosa

☀️ ↓ 80 🌀 7-9

Een soort met lange grijsgroene aren vol paarse bloemetjes, afkomstig uit Korea. Er bestaat ook een witbloeiende vorm, **'Alabaster'**, en een steriele vorm met glanzend blad, donkere aren en blauwere bloemen, **'Blue Fortune'**; deze zaait zich dus niet uit, maar leeft wel langer.

Alcea, *Malvaceae*, stokroos

Een beschrijving van de stokrozen lijkt overbodig: iedereen kent de hoge onvertakte bloeistengel waaraan talloze regelmatig gevormde, vijftallige bloemen zijn gegroepeerd. De associatie met een stok is al snel gemaakt, maar op een roos lijkt de plant niet in 't minst! De bladeren zijn

Baptisia australis

Baptisia 'Lunar Eclipse'

Baptisia selection in de Chicago Botanic Garden

Baptisia 'Purple Smoke'

Baptisia 'Carolina Moonlight'

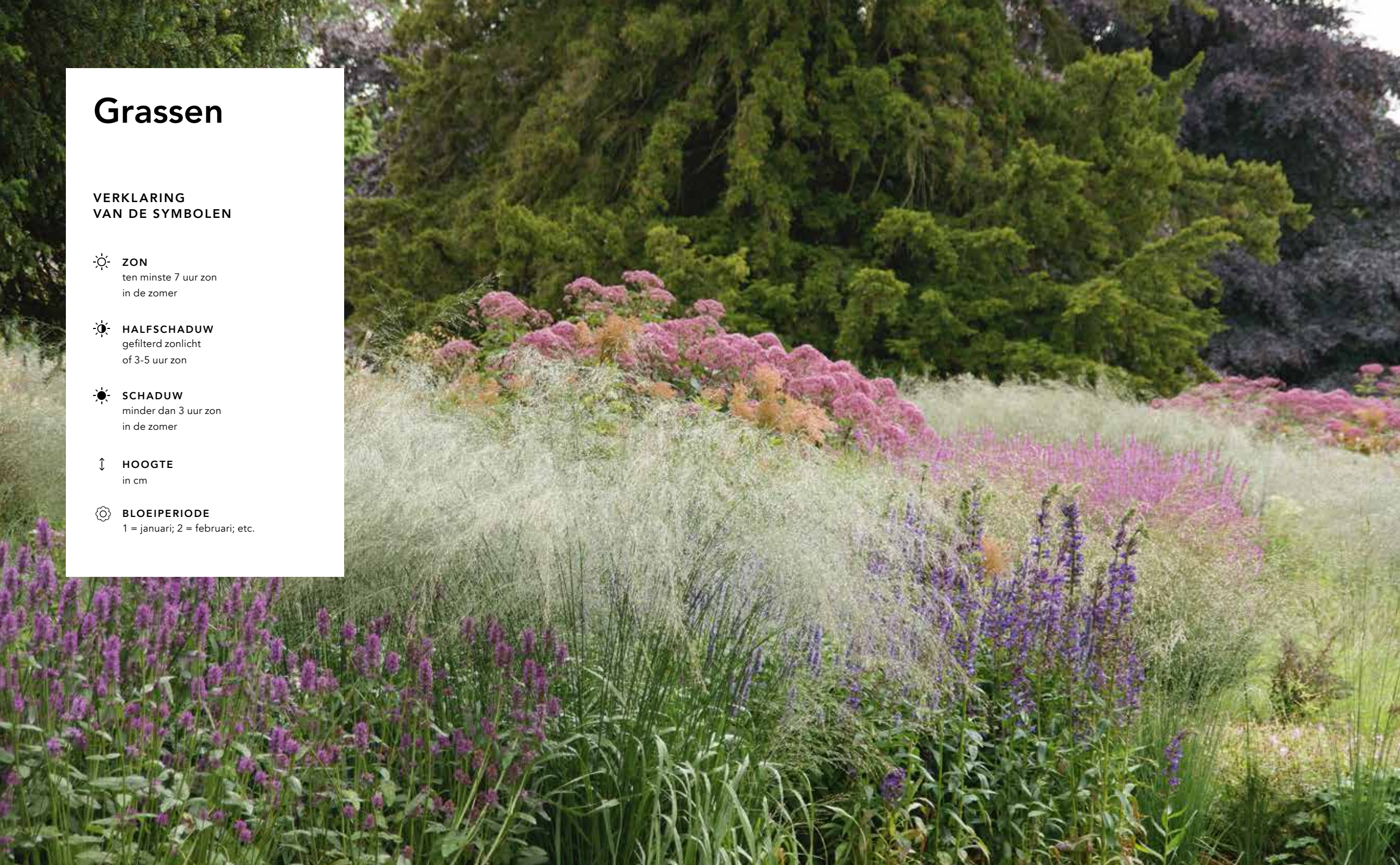

Baptisia leucantha

Grassen

VERKLARING VAN DE SYMBOLEN

- **ZON**
ten minste 7 uur zon
in de zomer
- **HALFSCHADUW**
gefilterd zonlicht
of 3-5 uur zon
- **SCHADUW**
minder dan 3 uur zon
in de zomer
- **HOOGTE**
in cm
- **BLOEIPERIODE**
1 = januari; 2 = februari; etc.

Andropogon gerardii 'Brocken Delight'

Andropogon gerardii 'Dancing Wind'

Bouteloua gracilis 'Blonde Ambition'

Bouteloua curtipendula

Achnatherum, Poaceae

A. calamagrostis

☀️ ↓ 90 🌀 6-9

Syn. *Stipa calamagrostis*. Vormt een losse pol en sierlijk overhangende, rijkbloeiende pluimen, die aanvankelijk zilverkleurig zijn, maar al snel naar kaki verkleuren. Blijft tot diep in het najaar effectief.

Andropogon, Poaceae, baardgras

De grote 'bluestem' is de dominante plant van de 'tall grass prairies'. Het is de soort die 'de zeeën van gras' vormt, die grote indruk maakte op de eerste blanke Amerikaanse pioniers. Kwekers hebben recent enkele goede tuinselecties ontwikkeld.

A. gerardii

'Brocken Delight'

☀️ ↓ 120 🌀 8-12

Een compacte vorm met grijsachtig blad en een opgaande groeivorm.

'Dancing Wind'

☀️ ↓ 180 🌀 8-12

Loopt uit met geelachtig blad, dat langzamerhand steeds sterker rood kleurt naarmate het seizoen vordert. De zaadhoofden zijn warm roodbruin.

Asperella, Poaceae, flessenborstelgras

A. hystrix

☀️ ↓ 80 🌀 6-7

Syn. *Hystrix patula*. Uit een wat slordige pruikenbol van overhangend gras komen in de zomer smalle, ijle en flessenborstelachtige aren tevoorschijn. Heel mooi, maar langzaam groeiend. Doet het 't beste op goede, humeuze, doorlatende grond.

Bouteloua, Poaceae

B. curtipendula

☀️ ↓ 90 🌀 6-12

Bijzonder gevormde, eenzijdige bloem- en zaadhoofden boven blauwachtig getint blad, dat in de herfst in allerlei mooie roodbruine tinten verkleurt.

B. gracilis 'Blonde Ambition'

☀️ ↓ 80 🌀 6-12

Deze plant ontwikkelt heel opvallende, schuinstaande bloem- en zaadhoofden, die aan muskietenlarven doen denken, vandaar vermoedelijk de naam 'muskietengras'. Ze zijn bleekgeel van kleur, in tegenstelling tot het blauwgroene blad. Een soort uit de Noord-Amerikaanse 'short grass prairies' die veel droogte verdraagt.

Brachypodium, Poaceae, kortsteel

B. sylvaticum

☀️-☀️ ↓ 80 🌀 6-8

De boskortsteel vormt pollen met breed lichtgroen, langbehaard blad. De compacte bloempakjes zitten in sierlijke aren. De plant is bijna het gehele jaar effectvol: 's winters blijven de uitgebloeide aren staan en in de vroege lente verschijnen de frisgroene pollen weer. De planten verdragen veel schaduw en droogte. Een ideaal siergras, ware het niet dat hij zich fors uitzaait: enige ervaring in het tuinieren is gewenst!

Briza, Poaceae, trilgras/bevertjes

B. media

☀️ ↓ 40 🌀 5-7

Laagblijvend, polvormend gras met blauwgroen blad en een sierlijke, losse bloeipluim. De

glanzende groen met purperen bloempakjes hangen aan draaddunne, kronkelige steeltjes en bibberen bij het geringste zuchtje wind. Een soort voor droogboeketten. Goed voor een zonnige, niet te droge, maar vooral ook niet te vruchtbare plek.

'Limouzi'

Is voor (meestal) vruchtbare tuingrond een betere selectie, die bovendien veel hoger wordt (70 cm) dan de soort.

Calamagrostis, Poaceae, struisriet

C. × acutiflora

☀️ ↓ 180 🌀 6-7

Een natuurlijke hybride van *C. epigejos*, het duinriet, en *C. arundinacea*, die niet woekert. Stevig, rechtopstaand gras dat bijzonder vroeg uitloopt en in de zomer slanke, bruine aren op manshoge stengels vormt. In de loop van de zomer verdrogen de aren naar strogeel. Blijft de gehele winter stevig, en dus effectief. Mooi als solitair gras of in combinatie met mooie struiken.

'Karl Foerster'

Steil opgaand, hoog gras. Wanneer het tijdens de bloei (in juni) uitzonderlijk veel regent en stormt breken de bloeiwijzen gemakkelijk af, maar eenmaal uitgebloeid, staat de plant als een huis.

'Overdam'

Heeft witbont blad, een purperen gloed op stengels en bloeiwijzen en blijft iets lager (160 cm) dan de soort.

C. brachytricha

☀️ ↓ 120 🌀 8-10

Beeldschoon gras. Uit wat onopvallende pollen komen in de nazomer zeer lange, luchtige, afgeronde bloeipluimen. Bij vochtig weer is de gehele pluim met schitterende waterdruppeltjes bezet: vandaar de naam diamantgras.

Carex, Cyperaceae, zegge

De cypergrassenfamilie wijkt af van de grassen, omdat de bloemen altijd in aartjes verenigd zijn. Anders dan grassen, zijn veel soorten ideaal voor plekken in lichte schaduw of zelfs diepe schaduw, en voor arme grond.

Zeggen vormen een van de plantengroepen waarvoor nu de tijd rijp lijkt te zijn. Ze vragen weinig zorg, zijn wintergroen en daardoor realiseren tuinliefhebbers en tuin/landschapsarchitecten zich hoe bruikbaar ze zijn. De soorten die een gesloten gewas vormen, zijn aantrekkelijk voor aanplant op beschaduwde plekken samen met andere, meer decoratieve bosplanten en voorjaarsbloeiende bolgewassen, terwijl de soorten die zich uitbreiden, zeer bruikbaar zijn als gazonvervangers, ook dan vooral op schaduwplekken.

C. appalachica

☀️ ☀️ ↓ 50 🌀 4-5

Dichte pollen fijn, donker blad. Succesvol op wat drogere plekken.

C. digitata

☀️ ↓ 20 🌀 4-5

Een groenblijvende zegge die keurige pollen vormt met donkergroen blad.

C. eburnea

☀️ ☀️ ↓ 20 🌀 4-5

De carex met de fijnste bladeren, van frisgroen tot heldergroen.

C. flacca

☀️ ☀️ ↓ 25 🌀 5

Syn. *C. glauca*. Zeegroene zegge breidt zich onvermoeibaar uit. Daardoor is het een ideale matrixplant om gaten te vullen tussen bloeiende vaste planten of andere polvormende grassen of zeggen. Dat geeft een keurig en door het bijna blauwachtige blad ook aantrekkelijk effect. Maar als er grassen of onkruiden tussen opschieten, nemen die al snel over.

Calamagrostis brachytricha

Carex flacca

Carex muskingumensis

Carex eburnea

Chrysopogon gryllus

Chasmantium latifolium

Eragrostis spectabilis

C. grayi

☀️☀️☀️ ↑60 🌀 5-10

De morgensterzegge is een forse plant met vrij breed blad. Na de onopvallende bloei worden grote, puntige zaden gevormd die in bollen verenigd zijn. De zaden blijven tot diep in het najaar aan de plant. In zachte winters groenblijvend en op bijna alle grondsoorten makkelijk groeiend.

C. montana

☀️☀️☀️ ↑25 🌀 5

Bergzegge vormt dichte pollen fijn blad dat in het najaar bruin kleurt. De korte bloeitijd met bleekgele aartjes, is ontegenzeggelijk aantrekkelijk, maar ook wel heel subtiel.

C. muskingumensis

☀️☀️☀️ ↑60 🌀 6-7

Lijkt met smal, rondom de stengel geplaatst, afhankelijk blad sprekend op een papyrus. Een bijzonder sierlijke soort voor vochtige plaatsen.

C. pennsylvanica

☀️☀️☀️ ↑30 🌀 n.v.t.

Deze soort, die wel gele zegge wordt genoemd, breidt zich makkelijk uit en wordt vaak gebruikt als bodembedekker op schaduwplekken, als gazongrasvervanger (hoewel hij belopen niet goed verdraagt) en als matrixplant bij vaste planten. Keurig groen blad, meestal niet bloeiend en verdraagt droge grond beter dan veel andere zeggen.

C. platyphylla

☀️☀️☀️ ↑30 🌀 n.v.t.

Het brede, papierachtige blad van deze zegge ziet er opvallend anders uit dan van de meeste andere. Een uitstekende aanvulling op een schaduwbeplanting. Groeit in het wild meestal op vochtige grond, maar blijft ook op drogere plekken in de tuin in leven.

***Chasmantium*, Poaceae, plataargras**

C. latifolium

☀️☀️☀️ ↑80 🌀 9-10

Syn. *Uniola latifolia*. Stijf opgaande planten met breed blad en merkwaardige platte, ellipsvormige aren. Na de bloei gaan de halmen overhangen.

***Chrysopogon*, Poaceae**

C. gryllus

☀️☀️☀️ ↑180 🌀 7-8

Een verrassend mooie, polvormende grassoort die bekender is bij wandelaars in de Alpen dan bij tuinliefhebbers. Dat is jammer, want deze soort heeft de ijle sierlijkheid van de bekende *Stipa gigantea*, maar is sterker en met zijn rozeachtige bloemen wat kleurrijker.

***Deschampsia*, Poaceae, smele**

D. cespitosa

☀️☀️☀️ ↑120 🌀 6-7

Een van onze mooiste en algemeenste inheemse grassen, al zal bijna niemand deze uit het wild kennen. Daar valt deze, bij voorkeur groeiend op natte dichtgeslagen grond, tussen andere grassen nauwelijks op. Als tuinplant vormt de ruwe smele grote horsten van lang, smal, donkergroen blad dat 's winters groen blijft. De bloeiwijzen, aan lange stelen, zijn heel fijntjes, en blijven ook na de bloei lang mooi. Groeit op alle niet te droge gronden.

'Goldschleier'

Heeft bloeiwijzen en stengels die al vroeg in de zomer strogeel verkleuren en daardoor meer opvallen.

'Goldtau'

Lijkt op de voorgaande, maar is in alle delen kleiner en compacter en bloeit wat later.

verkleuren.

S. 'Greenlee Hybrid'

☀️ ↕️ 30 🌀 5-6

Blauwgroen, wintergroen blad met roomkleurige bloeiaartjes.

S. heufleriana

☀️ ↕️ 45 🌀 5-6

Het blad vertoont vanboven blauwachtige tinten, de onderzijden zijn groen. Polvormend. Lichtbruine bloeiaren. Verdraagt droogte opvallend goed.

S. nitida

☀️ ↕️ 60 🌀 4-5

Vormt grote pollen die wel 1 m in doorsnee kunnen worden. Het smalle, grijsblauwe blad heeft een metaalglans. Bloeit vroeg in het jaar met kleine, ovale, grijswitte aartjes. Goed op zandige, doorlatende grond.

Sorghastrum, Poaceae, goudbaardgras

S. nutans

☀️ ↕️ 160 🌀 8-10

Syn. *Chrysopogon nutans*. Een van de belangrijkste grassen van de 'tall grass prairie'. Overhangende stengels en forse, bruinpurperen bloeipluimen, waarin de felgele helmknopjes bijzonder opvallen.

'Sioux Blue'

Heeft staalblauw blad.

Spodiopogon, Poaceae

S. sibiricus

☀️ ↕️ 120 🌀 7-8

Bossig groeiende steppeplant uit Oost-Azië met stevige halmen en smalle bloeipluimen. De plant heeft een wat gereserveerde uitstraling. De kleur verandert in de loop van de zomer van groen naar bruin.

Sporobolus, Poaceae

S. heterolepis

☀️ ↕️ 80 🌀 7-10

Vormt sierlijke pollen en ijle bloeipluimen vol piepkleine pareltjes die op warme zomerdagen zoet geuren. Oranjegele herfstkleur. Het kan even duren voor hij zich goed heeft gevestigd, maar de plant kan in principe ook heel oud worden. 'Tara' groeit beter rechtop en wordt maar 30 cm hoog.

Stipa, Poaceae, vedergras

Groot geslacht van steppegrassen met draaddun blad en slanke, sierlijke bloeiwijzen waarin de afzonderlijke bloempjes een opvallende, naaldvormige verlenging hebben (de 'kafnaald'). Alle soorten verlangen een droge, doorlatende grond. Op hun mooist in warme zomers. Vallen na een natte winter makkelijk weg, maar zaaien zich goed uit. De zaailingen zijn door hun draaddunne blad goed te onderscheiden van andere (onkruid-)grassen.

Sporobolus heterolepis

Sesleria autumnalis

Sorghastrum nutans

Stipa tenuissima

Stipa capillata

S. barbata

☀️ ↓ 60 🌀 6-7

Boven dofgroen blad worden regelmatig gevormde, iets overhangende pluimen gevormd met lange bleekgroene kafnaalden.

S. capillata

☀️ ↓ 90 🌀 6

5 cm lange haren (in feite zijn het kafnaalden) sieren de bloei- en zaadhoofden van deze steppesoort. Vooral prachtig in een zachte bries.

S. gigantea

☀️ ↓ 225 🌀 6-8

Horstvormend gras met reusachtige, haverachtige bloeiwijzen aan lange stelen.

S. pulcherrima

☀️ ↓ 100 🌀 5-7

Syn. *S. pennata* subsp. *mediterranea*. Grijs blad en zweepachtige kafnaalden van wel 50 cm lang, die bij sterke wind gaan wapperen!

S. tenuissima

☀️ ↓ 60 🌀 6-12

De heel donzige bloei- en zaadhoofden hebben deze plant populair gemaakt. Als ze verstrooid tussen andere planten groeien, kunnen ze een prachtig weide-effect oproepen. Ze leven vrij kort, maar zaaien zich vaak zelf uit, zeker op wat lichtere gronden. In sommige, vrij droge gebieden betekent dit zelfs dat ze flink kunnen gaan woekeren.

S. turkestanica

☀️ ↓ 80 🌀 7-8

Zeegroen blad en een blonde bloeipluim. De kafnaalden zijn iets spiraalvormig. Sterke soort.

Two vertical white bars of equal height and width, positioned side-by-side with a small gap between them. They are centered horizontally on the page.

DEEL II

Toepassingen

Inleiding

Toen de oorspronkelijke tekst van dit boek werd geschreven, ging het er Piet en Henk vooral om dat de lezers begrepen wat ze konden bereiken met de lange lijst ongebruikelijke planten waar ze zelf zo enthousiast over waren. Henk begon dit boekdeel met de opmerking 'Duizend-en-een toepassingen zijn er mogelijk van de hiervoor beschreven droomplanten, en nog wel meer... Om u een beetje op weg te helpen hebben we besloten u er hier een aantal voor te schotelen, zodat u ze kunt gebruiken voor uw eigen tuin. U kunt ze in hun geheel of gedeeltelijk overnemen; erdoor geïnspireerd raken bij het maken van uw eigen plannen of ze vol walging terzijde schuiven als voorbeelden van hoe het dus – volgens u – niet moet.' Voor deze nieuwe editie heb ik, Noel Kingsbury, op mijn beurt doorgenomen wat Henk schreef in 1990. Het meeste ervan heb ik onveranderd gelaten, maar hier en daar heb ik in het nu volgende wel opmerkingen ingelast om het geheel up-to-date te maken. Henk schreef:

Papaver orientale 'Patty's Plum' met *Cirsium rivulare* 'Atropurpureum'

bloei) van struiken en de uitbundige bloei van bolgewassen hebben we in het voorjaar meer dan voldoende. Pas in de loop van mei en juni mogen bloeiende vaste planten mee gaan doen, om pas hoogzomer (eind juli of begin augustus) het bloeihoogtepunt te bereiken. Daarna mag de tuin langzaam afzakken, totdat in november de laatste vaste planten het voor gezien houden. Over alle vaste planten die na hoogzomer beginnen te bloeien, gaat het hoofdstuk *Herfstig*.

Maar ook dan hoeft het nog niet afgelopen te zijn. Veel vaste planten en grassen hebben een fraai wintersilhouet en zijn in staat om een tuin tot in het volgende voorjaar boeiend te houden, en niet alleen bij laagstaande zon, rijp of sneeuw. Over die planten (ook grassen) gaat het hoofdstuk *Treurig?*.

Dit inleidende hoofdstuk van het deel 'Toepassingen' sluiten we af met een aantal ongebreidelde gedachten. Droomcombinaties waarvan we 's nachts wakker liggen; stel je eens voor: een massale aanplant van *Veronicastrum virginicum*, met een boel *Persicaria amplexicaulis* 'Firedance' ertussen, en hoog erbovenuit een paar forse toeven *Filipendula rubra* 'Venusta Magnifica'. Als bodembedekker ertussen *Geum rivale* 'Leonard'! De volgende morgen ren je de tuin in, om... helaas, het was een droom, de tuin is al vol! Tientallen van zulke droomcombinaties spelen voortdurend door ons hoofd. We kijken ook naar twee essentiële concepten die Piet door de jaren heen verfijnd heeft en die de tuinontwerper en de tuinier enorm helpen, uitgelegd in de hoofdstukken *Structuurplanten* en *Strooiplanten*.

De voortuin in Hummelo met *Lythrum virgatum*, *Pycnanthemum muticum*, *Eryngium yuccifolium* en *Helenium* 'Rubinzweg'

Soortenlijst

Achillea – alle soorten
Achnatherum calamagrostis
Agastache – alle soorten
Alcea – alle soorten
Amsonia orientalis
Anemone sylvestris
Artemisia – alle soorten behalve *A. lactiflora*
Asclepias tuberosa
Baptisia australis
Calamintha nepeta subsp. *nepeta*
Centaurea pulcherrima 'Pulchra Major'
Crambe maritima
Dalea purpurea
Datisca cannabina
Dianthus – alle soorten
Dictamnus albus
Epilobium angustifolium
Eragrostis – alle soorten
Eryngium – alle soorten
Euphorbia cyparissias 'Fens Ruby'
Festuca mairei
Foeniculum vulgare

Geranium sanguineum
Geum triflorum
Inula magnifica
Knautia macedonica
Limonium latifolium
Origanum – alle soorten
Panicum virgatum
Perovskia abrotanoides
Petrorhagia saxifraga
Salvia argentea
Salvia officinalis
Salvia pratensis
Salvia sclarea
Scabiosa – alle soorten
Schizachyrium scoparium
Sedum – alle soorten
Sesleria nitida
Sporobolus heterolepis
Stipa – alle soorten
Trifolium rubens
Verbascum lychnitis

Herfstige combinatie van *Artemisia*, *Helianthus* na de bloei en *Molinia*

Weelderig

Een weelderige begroeiing op vruchtbare, vochthoudende grond is in onze West-Europese werkelijkheid wat makkelijker te realiseren dan een tuin die beelden oproept uit een subtropisch klimaat en brandende zon. Zo makkelijk zelfs, dat het merendeel van de in dit boek besproken planten moeiteloos een plaatsje zou kunnen vinden in dit hoofdstuk. Omdat daar geen ruimte voor is, beperken wij ons tot een weelderige begroeiing in de halfschaduw en raden daarbij het soort alpiene plantengemeenschap aan dat de Duitsers zo mooi *Hochstaudenflur* noemen. Je zou dat kunnen vertalen als 'een gezelschap van hoog opschietende vaste planten' (om u te laten weten waar we het over hebben, niet om zo'n vertaling ooit weer te gebruiken).

Om u een beeld te geven van wat misschien wel het mooiste wilde plantengeselschap van Europa is, nemen we u mee naar een van de gebergten in Midden-Europa, de Alpen, Voagezen, Karpaten, Zwarte Woud: u mag 't zelf invullen. De bodems van de gebergtedalen zijn veelal opgevuld met een uiterst vruchtbare brij van alles wat in de loop der eeuwen van de berghellingen naar beneden is gegleden. De meeste dalen zijn sinds mensenheugenis in cultuur: logisch, want alles groeit er als kool. Wanneer zulke dalen nog als onbemeste hooilanden worden beheerd, zijn ze in het voorjaar geel of wit van de narcissen, in mei en juni roze van de adderwortels (*Persicaria bistorta*) of paars van de orchideeën. Na het maaien wordt het beeld overheerst door veelal berenklaauw (*Heraclium sphondylium*) en moesdistel (*Cirsium oleraceum*). Alleen de steilste delen van zulke dalen zijn nooit

ontbost. De dalbodems zijn er begroeid met 'Kleebwalder', hellingbossen waarin in het voorjaar een explosie van bloeiende bolgewassen te bewonderen is.

In het grensgebied tussen bossen en onbemeste hooilanden kun je in zulke dalen een *Hochstaudenflur* tegenkomen, een van de mooiste ervaringen die je op een bergwandeling kan overkomen. Grote toeven paarse monnikskap (*Aconitum*) en geitenbaard (*Aruncus dioicus*) dringen zich uit het struikgewas naar voren, dat uiteraard door alpencllematis (*Clematis alpina*), hop (*Humulus lupulus*) en rode kamperfoelie (*Lonicera xylosteum*) is overwoekerd. Hier en daar zie je een enkele pluim van de akeleiruit (*Thalictrum aquilegifolium*), afgewisseld door de slanke bloeiwijzen van de Turkse lelie (*Lilium martagon*). Tussen wat rotsblokken

Een weelderige combinatie van *Adiantum venustum* met *Brunnera macrophylla*

Smyrniurn perfoliatum en *Lunaria rediviva*

staan een paar flinke pollen bergcentaurie (*Centaurea montana*) – ook wel vaste plant korenbloem genoemd – hevig blauw te zijn; opvallend samen met de grote, langwerpige zaden van *Lunaria rediviva*. Door een paar glanzende, donkergroene blaadjes verraadt de monnikskapboterbloem (*Ranunculus aconitifolius*) zich, die eerder in het jaar deze hoek witgekleurd moet hebben, en hier en daar zie je het bleekgroene, wilgachtige blad van de zijdeplantgentiaan (*Gentiana asclepiadea*) die pas in september gaat bloeien. De schoonheid van het geheel maakt dat je zo'n hele plantengemeenschap op zou willen pakken en naar je tuin verplaatsen, maar dan ben je niet de eerste die dat dacht want bijna alle planten die deel uitmaken van de *Hochstaudenflur* worden inmiddels geteeld.

Ook de koning der tuinplanten – zo mag je de ridderspoor (*Delphinium elatum*) wel noemen – maakt in het wild, zij het zeldzaam, deel uit van de *Hochstaudenflur* in Siberië.

Uiteraard is dit plantengeselschap niet beperkt tot Europa, maar komt, in een andere samenstelling, ook voor in de Himalaya,

Centraal-Azië, China, Japan en Noord-Amerika. Wat daarbij opvalt, is dat andere werelddelen vooral grossieren in soorten die gaan bloeien op het moment dat de Europese soorten ermee ophouden (*Actaea*, *Eupatorium*, *Ligularia*). Door ze samen te voegen, ook met de bolgewassen uit de 'Kleebwalder', ontstaat er een wat je noemt weelderige plantengroei die vanaf februari tot in november kan bloeien!

Het is de moeite waard om aan het voorgaande toe te voegen hoe bruikbaar – vanuit het perspectief van 2019 – deze plantengroep is bij het overwinnen van één van de paradoxen uit het tuinieren. Namelijk dat zeer vruchtbare en vochthoudende gronden zulke gunstige groeiomstandigheden bieden dat we voortdurend hard moeten vechten om onze planten te laten overleven. In veel gevallen zullen de onkruiden winnen. Het toepassen van deze 'weelderige' planten is één manier om de onkruiden eronder te helpen houden, hoewel we ook vaak worden gedwongen om 'scheidsrechter te spelen' omdat deze competitieve planten elkaar ook onderling trachten te overheersen.

Structuur-planten

Waarom de beplantingsplannen van Piet Oudolf zo indrukwekkend en effectief zijn? Die vraag moet vanuit het begrip 'plantenstructuur' worden beantwoord. Denk even niet aan kleuren. Pak een camera, neem wat borderfoto's en bekijk die in zwart-wit. Met sommige moderne smartphones kun je de wereld om je heen zelfs meteen al in zwart-wit bekijken. Te veel met kleuren overladen borders zien er dan uit als een soort onduidelijke... brij? Een Oudolf-border is dan nog steeds helder gestructureerd. Het zal je geen enkele moeite kosten om de verschillende planten te herkennen. Dat komt doordat ze voornamelijk zijn gekozen vanwege hun aparte structuur of – als je wilt – bouw. Toondiepte, het verschil tussen licht en schaduw, speelt ook een rol.

Strooiplanten

Sommige vaste planten hebben een schitterend effect als ze als het ware lukraak in een beplanting worden uitgestrooid. Ze zorgen voor een soort natuurlijke spontaniteit in het geheel. Ook geven ze er een gevoel van ritme aan. Dit is waarschijnlijk heel belangrijk in wat omvangrijker tuinbeplantingen als de gebruikelijke techniek van het beplanten in blokken of vakken wordt toegepast; het zien van hetzelfde type plant dat zich ogenschijnlijk willekeurig of in heel losse groepen herhaalt, helpt enorm om van de hele compositie een eenheid te maken. Veel goede structuurplanten uit de lijst bij het vorige hoofdstuk zullen het ook in deze toepassing goed doen en dat gedurende een groot deel van het tuinseizoen. We noemen ze dan ook 'strooiplanten'.

Bijzondere eigenschappen van planten

Bij het tuinieren kunt u veel meer mogelijkheden en/of problemen tegenkomen dan wij in de hiervoor beschreven toepassingen hebben kunnen behandelen. Misschien woont u aan zee of krioelt het in uw tuin van de konijnen. Misschien wilt u wel een mooie tuin, maar heeft u aan tuinieren een broertje dood. Of u wilt vooral vlinders in de tuin. Hieronder enkele lijsten van planten die passen bij zulke specifieke wensen of problemen. Daarbij worden alleen die planten genoemd die in deel I 'Plantbeschrijvingen' besproken zijn.

Kortlevende planten

Tweejarige of kortlevende vaste planten kunnen voor sommige mensen een onoverkomelijk probleem vormen, omdat alles wat weer verdwijnt extra tuinwerk met zich meebrengt. Anderzijds is het aantrekkelijke van zulke planten, dat ze zich (meestal) rijkelijk uitzaaïen en steeds op andere plekken in de tuin verschijnen. Zo ziet de tuin er ieder jaar anders uit!

Digitalis ferruginea

Achillea – alle soorten
Agastache – alle soorten
Alcea – alle soorten
Angelica – alle soorten
Anthemis tinctoria
Aquilegia – alle soorten, hoewel ze soms wel vijf jaar oud worden
Asclepias incarnata
Brachypodium sylvaticum
Callirhoe involucrata
Digitalis – alle soorten
Echinacea – alle soorten, vooral die met geel in de bloemen
Eryngium giganteum
Euphorbia coralloides
Foeniculum vulgare
Gaura lindheimeri
Helleborus foetidus
Knautia – alle soorten
Linaria purpurea
Lobelia – alle soorten
Peucedanum verticillare
Salvia argentea
Salvia sclarea
Smyrniolum perfoliatum
Teucrium hircanicum
Verbascum – alle soorten
Verbena – alle soorten

Amsonia tabernaemontana var. *salicifolia*

Planten voor luie tuiniers

Mensen die wel graag een mooie tuin willen hebben, maar er niet in willen werken, kunnen hun tuin beter bestraten. Voor mensen die wel een heel klein beetje willen doen, gloort er hoop: onderstaande planten zijn sterk genoeg om zich zonder al te veel onderhoud in stand te houden. Dat wil niet zeggen dat je ze zomaar tussen de brandnetels kunt planten: dat gaat natuurlijk niet. Maar wanneer de planten eenmaal volwassen zijn, kunnen ze heel wat hebben. Tot het zo ver is, moeten ze natuurlijk net zo intensief als welke andere nieuw in de tuin gezette planten tegen onkruiden worden beschermd; sommige doen er zelfs vrij lang over om goed aan te slaan.

Amsonia tabernaemontana var. *salicifolia*
Anemone × *hybrida*
Aralia californica
Aruncus – alle soorten
Aster divaricatus
Aster macrophyllus 'Twilight'
Aster umbellatus
Baptisia – alle soorten
Calamagrostis × *acutiflora* 'Karl Foerster'
Cephalaria gigantea
Darmera peltata
Deschampsia cespitosa
Echinops sphaerocephalus
Eupatorium – alle soorten
Euphorbia griffithii 'Dixter'
Euphorbia palustris
Filipendula camtschatica
Filipendula rubra 'Venusta'
Geranium macrorrhizum
Geranium nodosum
Geranium × *oxonianum*-cultivars
Geranium phaeum
Geranium pratense
Helianthus – alle soorten
Hemerocallis – alle soorten
Hosta – alle soorten
Inula magnifica
Iris sibirica-cultivars
Lamium orvala
Lunaria rediviva
Miscanthus – alle soorten
Molinia – alle soorten
Persicaria amplexicaulis
Persicaria polymorpha
Polygonatum – alle soorten
Sanguisorba – hogere cultivars
Sesleria nitida
Silphium – alle soorten
Solidago – alle soorten
Spodiopogon sibiricus
Thalictrum polygamum
Verbesina alternifolia
Vernonia-soorten
Veronicastrum virginicum